

Siseministri käskkirja „Toetuse andmise tingimused päästevõimekuse suurendamise toetamiseks“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Siseministri käskkirja „Toetuse andmise tingimused päästevõimekuse suurendamise toetamiseks“ eelnõu (edaspidi *eelnõu*) kehtestatakse perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seaduse (edaspidi *ÜSS2021_2027*) § 10 lõike 2 alusel ning kooskõlas sama seaduse § 4 lõike 3 alusel kinnitatud meetmete nimekirjaga.

Eelnõu rahastatakse Ühtekuuluvusfondist (edaspidi *ÜF*) ja sellega aidatakse saavutada „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava perioodiks 2021–2027“ (edaspidi *rakenduskava*) poliitikaeesmärgi 2 „Rohelisem Eesti“ erieesmärgi iv „Kliimamuutustega kohanemise ja katastroofriski ennetamise ning vastupanuvõime edendamine, võttes arvesse ökosüsteemi-põhiseid lähenemisviise“. Eelnõuga viiakse ellu ÜSS2021_2027 § 4 lõike 3 alusel kinnitatud meetmete nimekirja (edaspidi *meetmete nimekiri*) meetet 21.2.3.3 „Päästevõimekuse suurendamine“ (edaspidi *projektid*).

Projektide elluviijad on Päästeamet (edaspidi *PÄA*) ning Politsei- ja Piirivalveamet (edaspidi *PPA*). IT-lahenduse väljatöötamisel on partner Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus (edaspidi *SMIT*).

Eelnõu lisa 1 projektide eelarve on 32 294 118 eurot, millest 27 925 440 eurot on ÜF-i toetus ja 4 368 678 eurot riiklik kaasfinantseering. Eelnõu lisa 2 projektide eelarve on 1 800 000 eurot, millest 1 556 460 eurot on ÜF-i toetus ja 243 540 eurot riiklik kaasfinantseering.

1.2. Eelnõu ettevalmistajad

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Siseministeeriumi välisvahendite osakonna nõunik Marko Meriloo (tel 612 5129, marko.meriloo@siseministeerium.ee). Eelnõu ja seletuskirja juriidilist kvaliteeti on kontrollinud Siseministeeriumi õigusosakonna õigusnõunik Liisa Olesk (tel 612 5073, liisa.olesk@siseministeerium.ee). Eelnõu ja seletuskirja on keeleliselt toimetanud Siseministeeriumi õigusosakonna keeleteimetaja Heike Olmre (tel 612 5241, heike.olmre@siseministeerium.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Euroopa Liidu rahastamisperioodil 2021–2027 on Eestis ÜF-i raha kasutamise alus rakenduskava, mis on koostatud, arvestades Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse

(EL) 2021/1060¹ (edaspidi *ühissätete määrus*) artiklis 10 nimetatud partnerluslepet, ning mille on kinnitanud nii Vabariigi Valitsus kui ka Euroopa Komisjon. Rakenduskava viiakse ellu ÜSS2021_2027 § 1 lõike 1 punkti 1 alusel.

Meetmete nimekirja kohaselt on projektide rakendusasutus (edaspidi *RA*) Siseministeerium ja rakendusüksus Sihtasutus Keskkonnainvesteeringute Keskus (edaspidi *RÜ*).

ÜSS2021_2027 § 10 lõike 2 kohaselt koostab RA selleks, et saavutada rakenduskavas ja meetmete nimekirjas märgitud eesmärgid ja tulemused, toetuse andmise tingimused ning määrab projektide elluviija.

Eelnõu sisaldab projektide eesmärgi, sihtrühma, tulemusi, elluviimise tingimusi, eelarvet ning seost strateegia „Eesti 2035“ sihtide ja rakenduskava eesmärkidega.

Eelnõus on 12 punkti:

- punkt 1 „Reguleerimisala ja seosed Eesti riigi ning rakenduskava eesmärkidega“;
- punkt 2 „Projektid“;
- punkt 3 „Väljund- ja tulemusnäitajad ning nende sihttasemed“;
- punkt 4 „Abikõlblikkuse periood ja elluviimise algus“;
- punkt 5 „Koondeelarve“;
- punkt 6 „Kulude abikõlblikkus“;
- punkt 7 „Toetuse maksamise tingimused ja kord“;
- punkt 8 „Elluviija õigused ja kohustused“;
- punkt 9 „Toetuse kasutamise kohta aruannete esitamine“;
- punkt 10 „Finantskorrektsioon ja toetuse tagasinõudmine“;
- punkt 11 „Vaidemenetlus“;
- punkt 12 „Käskkirja rakendamine“.

Punkt 1 „Reguleerimisala ja seosed Eesti riigi ning rakenduskava eesmärkidega“

Punktis 1 nimetatakse meede, mida eelnõuga ellu viiakse, ning sätestatakse eesmärgid ja seosed strateegia „Eesti 2035“ sihtide ja teiste asjakohaste arengudokumentidega.

Seosed arengudokumentidega

Strateegia „Eesti 2035“

Strateegiline siht 4 „Eestis on kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond“: „Elukeskkond on turvaline ning avaliku ruumi planeerimisel eelistatakse ohutut ja turvalist ning tervist toetavat käitumist soodustavaid lahendusi, mis tagavad ligipääsetavuse. Turvaline elukeskkond luakse igaühe koostöös.“

Meetmete nimekirja järgi on strateegia „Eesti 2035“ sihtidega seotud järgmised näitajad.

- Regionaalareng: elukeskkonnaga rahul või pigem rahul olevate elanike osatähtsus
- Keskkond/kliima: kasvuhoonegaaside netoheide CO₂ ekvivalenttonnides

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. juuni 2021. aasta määrus (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid. – [ELT L 231, 30.6.2021, lk 159–706](#).

- Võrdsed võimalused:
 - 1) hoolivuse ja koostöömeelsuse mõõdik;
 - 2) ligipääsetavuse näitaja;
 - 3) soolise võrdõiguslikkuse indeks.

„Sisetavalisuse arengukava 2020–2030“

Projektid põhinevad PÄA riskianalüüsidele, „Sisetavalisuse arengukaval 2020–2030“ ning „Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030“ alaeesmärgil 1 „Paranenud päästevõimekus ja inimeste oskus kaitsta oma tervist ja vara on vähendanud kliimamuutuste negatiivset mõju tervisele ja elukvaliteedile“ ja selle meetmetel, mis on seotud päästevõimekuse suurendamisega.

Eelnõu on seotud järgmiste „Sisetavalisuse arengukava 2020–2030“ programmi „Sisetavalisus 2023–2026“ meetmetega:

- 1) meede 1 „Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamine“;
- 2) meede 2 „Kiire ja asjatundlik abi“;
- 3) meede 3 „Kindel sisejulgeolek“.

Eelnõu vajalikkuse põhjendus

Keskkonnariskid kasvavad üleilmsete kliimamuutuste tõttu nii ajas kui ka ruumis. Seetõttu peavad ka PÄA ja PPA nendega kohanema. Samuti tuleb kohaneda julgeolekukeskkonnast tingitud ohuteguritega. Ilmastikuolude muutumise tõttu tekib juurde piirkondlikke ohutegureid, näiteks pikaajaline äärmiselt suur tuleht looduses ja üleujutuste suurem tõenäosus.

Kliimamuutustega kohanemiseks tuleb suurendada PÄA võimekust reageerida metsa- ja maastikutulekahjudele ning täiendada halvenenud julgeolekukeskkonnas hajutatud päästevahendite varu.

Aastatel 2007–2017 on Eestis tulekahjudes hävinud ca 2200 ha metsa. Metsa- ja maastikutulekahju on kontrollimatu tulekahju looduses ning selle põhjused võivad olla inimtekkelised, näiteks süütamine ja tehnika kasutus, või looduslikud, näiteks väik ja kliimasoojenemisest tulenevad kuivaperioodid. Täpne kogukahju ei ole teada, kuid näiteks 2016. aastal hinnati Keskkonnaagentuuri 2017. aasta aastaraamatu andmetel, et kogukahju keskkonnale on 1 648 404 eurot. Lisaks põhjustab metsa- ja maastikutulekahju peale keskkonna- ja majanduskahju märkimisväärset kahju metsavarudele ning suurendab päästetressursside tagamise kulusid. Viimasel kümnendil on metsa- ja maastikutulekahjud ohud Eesti naaberriikides, näiteks Soomes, Rootsis, Lätis ja Venemaal, väga ulatuslikud ning PÄA on osutanud nende kustutamiseks abi Lätile.

„Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030“ kohaselt tuleb päästevõimekuses arvestada esmajoonel ülejutustega tiheasustusaladel ning ulatuslike metsa- ja maastikutulekahjude ning tormidega. Arendamist vajab ka riskikommunikatsioon: avalikkuse teavitamine ja varajane hoiatamine, et viia eluline teave tõrgeteta haavatavate elanikeni. Samuti on tähtis suurendada elanike ohuteadlikkust ning õpetada, kuidas tulla hädaolukorras toime ja teisi abistada. Senisest suuremat rõhku tuleb panna koostöö korraldamisele nii tsiviil- ja militaarasutuste kui ka ametiasutuste ja erasektori vahel. Eestis on taasiseseisvumisajal leidnud aset seitse metsa- ja maastikutulekahju, mis vastavad hädaolukorra määratlusele. Metsa- ja maastikutulekahjude keskmine arv aastas on vähenenud, mis väljendab inimtekkeliste tulekahjude ennetusmeetmete tulemuslikkust. Tänu ennetusmeetmetele on märkimisväärselt

vähenenud ka selliste metsa- ja maastikutulekahjude arv, mis vastavad hädaolukorra määratlusele. Metsa- ja maastikutulekahjudega kaasneb üldiselt ulatuslik kahju loodusele. Sellised hädaolukorrad võivad põhjustada ka häireid operatiivsetel päästetöödel ja hädaabinumbrile saabunud õnnetusteadete menetlemisel. Oluline on soetada päästevarustust ja arendada seda kliimamuutustega seotud hädaolukordade lahendamiseks, sest ehkki üldiselt metsa- ja maastikutulekahjude arv väheneb, suureneb kliimamuutuste tõttu puhkevate tulekahjude arv.

Punkt 2 „Projektid“

Punktis 2 kirjeldatakse projekte eelnõu eesmärkide ja tulemuste saavutamiseks, sealhulgas puutumust riigiabi andmisega.

Iga projekti juures nimetatakse sihtrühm ja elluviija. Projekte viivad ellu PÄA ja PPA. Projekti 2.1 partner on SMIT.

Vabariigi Valitsuse 12. mai 2022. aasta määruse nr 55 „Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskavade vahendite andmise ja kasutamise üldised tingimused“ (edaspidi *ühendmäärus*) § 41 lõike 1 punkti 7 järgi sätestatakse toetuse andmise tingimustes asjakohasel juhul nõuded, mille kohaselt ei tekitata Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2020/852² artiklis 17 nimetatud olulist kahju ühelegi artiklis 9 sätestatud keskkonnanäesmärgile. Rakenduskava olulise kahju ärahoidmise analüüsis ei tuvastatud, et projektidel oleks võimalik oluline kahju keskkonnanäesmärkidele, ja seega puudub vajadus kehtestada eelnõus lisanõuded.

Projektide sekkumisvaldkonna koodid on ühissätete määruse I lisa tabeli 1 kohaselt 59 „Kliimamuutustega kohanemise meetmed ning kliimaga seotud riskide ennetamine ja ohjamine: tulekahjud (sealhulgas teadlikkuse suurendamine, elanikkonnakaitse ning katastroofi tagajärgedega toimetulemise süsteemid, taristud ja ökosüsteemipõhised tegutsemisviisid)“ ja 60 „Kliimamuutustega kohanemise meetmed ning kliimaga seotud riskide ennetamine ja ohjamine: muu, nt tormid ja põud (sealhulgas teadlikkuse suurendamine, elanikkonnakaitse ning katastroofi tagajärgedega toimetulemise süsteemid, taristud ja ökosüsteemipõhised tegutsemisviisid)“. Sekkumisvaldkonna koodide järgi aitavad projektid täielikult kaasa kliima- ja keskkonnanäesmärkide täitmisele. Seega ei kahjusta need oluliselt kliimaga kohanemise, ega ka teisi keskkonnanäesmarke, vaid toetavad otseselt kliimamuutustega kohanemist. Kliimamuutustest teadlikkuse suurendamine läbi olevalmis.ee arendamise võib kaudselt panustada kliimamuutuste leevendamisse. Seega ei kahjusta projektid oluliselt ka kliimamuutuste leevendamise eesmärki.

Soetatavad sõidukid asendavad olemasolevaid ning vähendavad sellega keskkonnamõju ja aitavad leevendada kliimamuutusi. Kuigi PÄA sõidukite arv ja kasutusprofiil jäävad uute sõidukite soetamisega samaks, on soetatavate sõidukite mootoritel rangem heitmestandard, sest need peavad vastama heitmestandardile EURO 5. Asendatavate sõidukite mootorid vastavad heitmestandardile EURO 4 või kehvemale.

Riigiabi on reguleeritud Euroopa Liidu õigusaktides ja riigi tasandil konkurentsiseaduse 6. peatükis „Riigiabi“. Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 kohaselt on

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. juuni 2020. aasta määrus (EL) 2020/852, millega kehtestatakse kestlike investeeringute hõlbustamise raamistik ja muudetakse määrust (EL) 2019/2088. – [ELT L 198, 22.06.2020, lk 13–43](#).

igasugune liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest ükskõik missugusel kujul antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist, siseturuga kokkusobimatu niivõrd, kuivõrd see kahjustab liikmesriikidevahelist kaubandust. Toetust antakse avalik-õiguslike asutuste päästevõimekuse suurendamiseks. Asutused täidavad seadusest tulenevaid ülesandeid, mis ei kahjusta ega ähvarda kahjustada konkurentsi ega soodusta teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist. Seega ei ole see kuidagi siseturuga kokkusobimatu, kuivõrd ei kahjusta liikmesriikidevahelist kaubandust. PPA soetatavat varustust saavad taotleda kasutamiseks PPA-ga tsiviilõigusliku lepingu sõlminud MTÜ-d merepäästeprojektideks. Sellisel juhul lähtutakse riigivaraseadusest, siseministri 17. juuli 2014. aasta määrusest nr 33 „Politsei- ja Piirivalveameti põhimäärus“, Siseministeeriumi kantsleri 9. mai 2017. aasta käskkirjast nr 1-5/55 „Siseministeeriumi valitsemisel oleva riigivara valitsemise kord“, siseministri 28. märtsi 2018. aasta käskkirjast nr 1-3/32 „Rügieelarvelise toetuse andmise kord“ ning PPA peadirektori 13. veebruari 2023. aasta käskkirjast nr 1.1-1/19 „Merepääste- ja ennetustööl osalevatele mittetulundusühingutele riigivara võõrandamise ja kasutamise ning muud tööde korraldamisega seotud kulutuste hüvitamise ja toetuste määramise korra kinnitamine ja komisjoni moodustamine“.

Punkti 2.1 „Päästesõidukite ja päästevarustuse soetamine, IT-lahenduse väljatöötamine ning toimepidevuse ja kriisideks valmisoleku suurendamine“ raames soetab PÄA 42 pääste põhiautot, keskkonnahoidliku päästesõiduki, mobiilse juhtimiskeskonna ja konteinerveebasseini ning arendab riskikommunikatsiooni veebisaiti olevalmis.ee, mille kaudu suureneb iseseisva hakkamasaamise võime.

Päästesõidukid

PÄA-l on 104 põhiautot, millest 18 on reservpõhiautod. Reservpõhiautosid kasutatakse asendussõidukitena põhiautode remondi ja hoolduse ajal ning vajadusel täiendavate päästemeeskondade komplekteerimiseks suursündmuste ja hädaolukordade või nende ohu korral.

Aastatel 2022–2023 täitub PÄA ja Sisekaitseakadeemia 45 põhiautol 15-aastane kasutusperiood ehk sõidukid ületavad töökindlusest enda eluea. Soetatavate sõidukite mootorid peavad vastama rangemale heitmestandardile EURO 5. See tähendab, et need on keskkonnasäästlikumad kui asendatavad sõidukid, mille heitmestandard on EURO 4. Lisaks tulevad sõidukitele kõrgsurve kustutussüsteemid, mille abil saab vähendada kasutatavat veehulka ja kustutada tulekahjusid kiiremini. See vähendab nii pinnase- kui ka õhureostust.

Täpsemat hinnangut ökonoomsusele veel anda ei saa, kuna sõidukite margid ja mudelid selguvad alles riigihanke tulemusena.

Lähtudes Euroopa Liidu kokkuleppes vähendada 2050. aastaks CO² heide vähemalt 55%³-ni ja võtta kasutusele vaid heiteta sõidukid, on tulevikulahenduste ja töökindluse testimiseks vaja 2025. aastal soetada päästeteenistusse üks prototüüp: hübriidlahenduse või elektri jõul sõitev põhiauto. Prototüübi testimisega omandab PÄA 2050. aastaks vajaliku kasutuskogemuse ja ettekujutuse, kuidas keskkonnahoidlikke sõidukeid päästeteenistuses kasutada. Reaalse kasutuskogemuseeta on suure koguse põhiautode kasutuselevõtt risk, mis võib mõjutada päästeteenuste osutamist ja päästevõrgustiku toimimise tagamist.

³ Euroopa Komisjon. [A European Green Deal](#).

Mobiilne juhtimiskeskond

1993. aastal toodetud juhtimisbuss, mida PÄA Põhja päästkeskus kasutab staabitööks ja suursündmusteks, sealhulgas ulatuslike metsa- ja maastikutulekahjude korral, on amortiseerunud. Samuti on selle IT-lahendus vananenud ning see on vaja asendada uue ja kaasaegse mobiilse juhtimiskeskonnaga.

Suursündmuste korral on eriti oluline, et staabikeskkond jõuaks kohale kiiresti ning oleks hea manööverdada ja töövalmis võimalikult ruttu pärast sündmuskohale saabumist. Mobiilse juhtimiskeskonnaga sõidukil on kaasaegne staabitöökeskkond, tänu millele suureneb võimekus lahendada ressursimahukaid päästesündmusi ja hädaolukordi Tallinnas ja Harjumaal ning suursündmuste korral ka mujal Eestis. Mobiilne juhtimiskeskond võimaldab moodustada staabi kiiresti ka lühiajalise keeruka sündmuse korral ja seda saab operatiivselt kasutada ka kriisiolukordades, mida juhivad teised asutused. Mobiilset juhtimiskeskonda saab riigis liigutada ühest asukohast teise ja kasutada ka ametkondlikus koostöös, sealhulgas ajutiselt alternatiivse töökohana.

Konteiner-veebassein

Praegu kasutatakse metsa- ja maastikutulekahjude kustutamiseks muu hulgas PPA lennubahendit, kuid PÄA-l ei ole pakkuda kiireks ja tõhusaks kustutustööks helikopteri konteiner-veebasseini.

Kliimamuutuste tõttu tuleb olla veelgi paremini valmis suursündmuste keskkonnakahju ärahoidmiseks ja elanike kaitseks. PÄA eesmärk on tehnika ja vahendite soetuse kaudu tõsta päästevõimekust ja valmidust tulla toime ulatuslike ja raskete tagajärgedega päästesündmuste lahendamisel. Selleks tuleb muu hulgas soetada õhust kustutamiseks helikopteri konteiner-veebassein, et tagada sündmuskohal operatiivselt kustutusvesi. Hetkel selline võimekus puudub. Metsa- ja maastikutulekahjude õhust kustutamisel on PÄA koostööpartner PPA lennusaalk kolme Agusta Westland 139 helikopteriga, mis suudavad kanda umbes 1000-liitrist veekotti. PPA lennusaalk kasutab Bambi Bucketi veekotti, mille täitmiseks on vaja vähemalt kahe meetri sügavust vett, mida on põuaperioodil keeruline leida. Vaja on soetada konteiner-veebassein, millest saab helikopteri veekotiga vett võtta. Konteiner-veebasseini saab kiiresti paigaldada ka üks teenistuja, näiteks konteinerauto juht, ja seda saab järjepidevalt täita lähimast veevõtukohast päästevahenditega, näiteks päästeauto või mootorpumbaga. Kustutusvee lähedus tulekahju asukohale on oluline just seetõttu, et kustutusrünnakuid saaks teha tihedalt. Sobiva sügavusega veekogu otsides kaotab helikopter päästesündmusel aega ja väheneb kustutustõhusus.

Riskikommunikatsiooni veebisait olevalmis.ee

Kliimamuutused toovad kaasa üha rohkem suurõnnetusi. Üks probleeme on sealjuures elanikkonna madal riskitaju, sest inimesed ei mõista kliimamuutustega kaasnevaid ohte ega taju, et suurõnnetuste tekke riskid võiksid neid otseselt mõjutada. Riskikommunikatsiooni veebisait on töövahend, millega tutvustada huvirühmadele ennetus-, ettevalmistus- ja reageerimismeetmeid. Riskikommunikatsiooni platvorm koosneb kolmest põhielemendist: veebisait olevalmis.ee, mobiilirakendus „Ole valmis!“ ning trükised ja muud infomaterjalid. PÄA eesmärk on arendada riskikommunikatsiooni platvorm selliseks, et see pakuks inimestele piisavalt infot, sealjuures teaduslikku infot ja töövahendeid, selleks, et nad hakkaksid paremini mõistma loodusõnnetuste mõju ja suurõnnetuste tekke ohte ning tajuma nende võimalikke

tagajärgi endale ja oma lähedastele. Platvorm suunaks elanikke saama paremini hakkama kriiside ennetamisel ja nendeks valmisolekul ning tõstaks nende elanike hulka, kes saavad kriisi korral enda ja oma lähedastega ise hakkama. Veebisait olevalmis.ee ja selle reklaamikampaania on üks osa sellest platvormist, kus on võimalik salvestada suuremas mahus staatilist infot. See toetab inimesi harjumuste kujundamisel ja enesetäiendamisel ning asjakohase valmisolekuteabe jagamisel. Veebisait peab vastama avaliku teabe seaduse §-s 32 ning ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministri 28. veebruari 2019. aasta määruses nr 20 „Veebilehe ja mobiilirakenduse ligipääsetavuse nõuded ning ligipääsetavust kirjeldava teabe avaldamise kord“ kehtestatud ligipääsetavuse nõuetele, sealhulgas vastama standardile EN 301 549.

Punkti 2.2 „Merepäästevõimekuse suurendamine“ raames suurendatakse PPA ja vabatahtlike merepäästjate merepäästevõimekust.

Otsingu- ja päästetööde kaamerakomplektid

Aastas laekub ligikaudu 180 maastikuotsinguteadet, millest umbes 40% puhul on otsingutele kaasatud helikopter. Maastikuotsingud ja pääste on ajakriitilised: olenevalt ilmastiku-tingimustest ning abivajaja terviseseisundist ja oskustest toime tulla väheneb tema ellujäämislootus 24 tunni jooksul ca 20–70%. Eesti merealadel ja piiriveekogudel on aastas keskmiselt 250 otsingu- ja päästejuhtumit. Viimastel aastatel on kasvanud hättasattunute arv: abi vajab ligi 600 inimest aastas. Arv on kasvanud, sest on suurenenud väikelaevade hulk ja tihenunud mereliiklus ning kliimamuutuste tõttu on pikenenud navigatsioonihooaeg. Juhtumeid, kus inimelu on otseselt ohus või võib kohe ohtu sattuda, on aastas umbes 10–15% otsingu- ja päästejuhtumite koguhulgast. Ellujäämislootus merel kahaneb minutitega, eriti kui inimene on sattunud vette.

PPA kasutab otsingu- ja päästetöödeks ning vaatluseks kolme Agusta Westland 139 helikopterit:

- 1) ES-PWA alates 2007. aastast (järelejäänud eluiga 12 aastat);
- 2) ES-PWB alates 2008. aastast (järelejäänud eluiga 14 aastat);
- 3) ES-PWC alates 2010. aastast (järelejäänud eluiga 15 aastat).

Helikopterite tehnika, sealhulgas kaamerad, salvestusseadmed ning osa juhtpaneeli ja sidelahendusi, on moraalselt vananenud ning vajavad ajakohastamist. Olemasolevad infrapunakaamerad SeaFLIR II on valitud helikopteri hanke käigus 2005. aastal ning nende tootja tehniline tugi rikete kõrvaldamiseks on tagasihooldlik ja reageerimisaeg pikk. Helikopterite kaamerate võimekus ei vasta vajadustele: kaamerad on püsivalt katki ja võimekuse puudumise tõttu jäävad abivajajad kriitilise aja jooksul leidmata. Eesti otsingu- ja päästetööde eripära, st ilmastikust tingitud halb nähtavus, võsa ja metsaalad, eeldab lisaks tavapärasele heale visuaalvõimekusele seadmete mitmekesisust: termo- ja infrapunavõimekust.

Vajalikud uuendused koos lõimimise ja sertifitseerimisega:

- helikopteri kaamera – uus kaamera markeerib automaatselt näiteks liikuvaid objekte, püsib objektil isegi, kui see liigub, ja võimaldab töötada korraga mitme sensoriga;
- operaatori töökoht (ingl *SAR mission console*) – uue vaatlustehnika ja sidelahenduste tõhusaks kasutamiseks on vaja uuendada operaatori töökohta, mis võimaldaks soojuskaameraga töötamise kõrval kasutada ka muud lisavarustust;
- missiooni arvuti – vajalik operaatori töökoha vaatlustehnika tõhusaks kasutamiseks. Lisaks otsitava positsioneerimisele, andmete kogumisele, otsepildi edastamisele ja vaatlustoimingutele võimaldab see andmete salvestamist, töötlemist ja analüüsi. Missiooni arvuti

on lõimitud helikopteri navigatsioonisüsteemi, mis võimaldab seda vajadusel juhtida ka piloodikabiinist.

Inimelude säästmiseks on ülioluline alustada ja teha otsingu- ja päästetöid võimalikult kiiresti ja tõhusalt. Kadunud isikute otsingud nii maal kui ka merel on seotud pooltele emotsionaalselt väga rasked ning ootused otsingu- ja päästetööde tegijatele väga kõrged. Seetõttu on need ka suure avalikkuse tähelepanu all. Võimekust kadunud isikuid tulemuslikult otsida ja päästa tajutakse turvalise kogukonna ühe olulise osana. Helikopterite tehnika uuendamisega parandatakse otseselt otsingu- ja päästetööde tõhusust ning seega aitab see vältida inimkaotusi.

Merepääste

Eesti merealadel ja piiriveekogudel on keskmiselt 250 otsingu- ja päästejuhtumit aastas. Viimastel aastatel on kasvanud hättasattunute arv: aastas vajab abi ligi 600 inimest, kellest 70 elu on otseselt ohus või võib ohtu sattuda. Arv on kasvanud, sest on suurenenud väikelaevade hulk ja tihenunud mereliiklus ning kliimamuutuste tõttu on pikenenud navigatsioonihooaeg. Ellujäämislootus merel kahaneb minutitega, eriti kui inimene on sattunud vette. Seetõttu on ülioluline alustada ja teha otsingu- ja päästetöid võimalikult kiiresti ja tõhusalt koos asjakohaste vahenditega. Võimekust inimesi tulemuslikult otsida ja päästa tajutakse turvalise kogukonna ühe olulise osana. PPA oli 1. jaanuari 2023. aasta seisuga sõlminud tsiviilõigusliku lepingu 33 vabatahtliku merepääste MTÜ-ga, kes osutavad merepäästeteenust 45 reageerimispunkti Eesti rannikul ja piiriveekogudel. Lepingute arv võib aasta jooksul muutuda. Vabatahtliku merepääste 15-minutiline valmisolek merepäästesündmustele reageerimiseks on ööpäev ringi tagatud vaid üksikutes reageerimispunktides. Ilmastikust sõltumatu valmisolek on oluliselt vähemal kui pooltel reageerimispunktidel. Vabatahtlike merepäästjate varustus ja valmisolek merepäästesündmustele reageerimiseks on ebaühtlane, samuti puuduvad neil tihti varustuse hoiustamiseks ja hooldamiseks vajalikud tingimused.

Vajalikud tegevused:

- parandada vabatahtlike merepäästjate valmisolekut, luues head töötingimused;
- võimaldada ühetaoline varustus kõikidele merepäästeüksustele: PPA annab varustuse vabatahtlikele kasutada peadirektori 13. veebruari 2023. aasta käskkirja nr 1.1-1/19 „Merepääste- ja ennetustööl osalevatele mittetulundusühingutele riigivara võõrandamise ja kasutamise ning muud tööde korraldamisega seotud kulutuste hüvitamise ja toetuste määramise korra kinnitamine ja komisjoni moodustamine“ alusel;
- luua varustuse hoiustamiseks ja selle eluea pikendamiseks sobilikud hooldus- ja hoiustamistingimused;
- investeerida kogukonna kaasamiseks ja teadlikkuse tõstmiseks ennetustöösse.

Toetuse tulemusel paraneb otsingu- ja päästetööde tegijate võimekus ja valmisolek reageerida merepäästesündmustele mistahes ilmaga ka rannikust kaugemal. Aja- ja asjakohane kvaliteetne professionaalne varustus on nii merepäästjate kui ka päästetavate seisukohast äärmiselt oluline – päästjast ei tohi saada päästetav. Hoiustamis- ja hooldustingimuste parandamisega pikendatakse varustuse eluiga. Ennetustöö tulemusel väheneb õnnetusse sattunute arv. Päästevestide laenutamise kampaaniaga harjutatakse inimesi neid kasutama ja sellega säästetakse elusid. Piisavalt toetatud vabatahtlikud merepäästjad on kõrgelt motiveeritud ja usaldusväärne partner riiklikule merepäästesüsteemile.

Otsingu- ja päästetööde ohutus- ja päästevarustuse eluea tagamisega tagatakse PPA merepäästeüksuste võimekus pakkuda merealal ja piiriveekogudel õnnetustele ja ohtudele

reageerimise teenuseid vähemalt praegusel tasemel kogu Eesti vastutusalas. Ohutus- ja päästevarustuse planeeritavas mahus uuendamise ja eluea säilitamisega tagatakse otsingu- ja päästetöödel:

- 1) politseiametnike ja päästetavate ohutus – selleks uuendatakse ja täiendatakse otsingu- ja päästetöid tegevate teenistujate isikukaitsese varustust ja päästevahendeid, samuti veesõidukite otsingu- ja päästevarustust;
- 2) eri piirkondades paiknevate päästemeeskondade päästesündmusele reageerimise ja tööde läbiviimise võimekuse ühtlane tase;
- 3) PPA otsingu- ja päästetööde koolitussüsteemi toimepidevus, mis tagab nii PPA, PÄA kui ka osaliselt vabatahtlike merepäästjate koolitamise.

Juhul, kui ohutus- ja päästevarustus jäetakse uuendamata, on elutähtsa teenuse osutamine häiritud või võimatu.

Punkt 2.3 „Päästevarustuse soetamine ning toimepidevuse ja kriisideks valmisoleku suurendamine“ raames parandatakse kliimamuutustega kohanemiseks võimekust olla valmis suursündmusteks ning hoida ära kaasnevat ohtu Eesti elanikele ja looduskeskkonnale.

Kliimamuutuste tõttu tuleb olla veelgi paremini valmis suursündmuste keskkonnakahju ärahoidmiseks ja elanike kaitseks. PÄA eesmärk on tehnika ja vahendite soetuse kaudu tõsta päästevõimekust ja valmidust tulla toime ulatuslike ja raskete tagajärgedega päästesündmuste lahendamisel.

Kustutuskonteinerid metsa- ja maastikutulekahjude kustutamise võime tagamiseks

PÄA-s on metsa- ja maastikutulekahjude kustutamiseks kaheksa konteinerit, millest neli on komplekteeritud ühtsetel põhimõtetel 1500-meetrise tulejoone kustutamiseks. Ülejäänud neli konteinerit on vananenud – koosnevad humanitaarabina saadud voolikutest ja armatuurist ega ühildu enam armatuuriga, mida PÄA praegu kasutab – ning vahetatakse lähitulevikus välja. Kõik väljavahetavad konteinerid leiavad parima väljundi: läbiroostetanud ja kasutuskõlbmatud viiakse vanametalliks ning mingilgi määral kasutuskõlblikuid konteinereid saab kasutada muul otstarbel, näiteks varustuse või vahendite ladustamiseks või õppeväljakul suitsusukelduse konteineritena, või pakkuda vabatahtlikele päästjatele või viia abina mõnda välisriiki.

Seega on praegu päästesündmuste lahendamiseks neli komplekteeritud konteinerit. Võimekuse hoidmiseks ja tõstmiseks on vaja soetada veel neli metsa- ja maastikutulekahjude kustutamise konteinerit koos varustusega, nagu voolikud, joatorud, hargmikud, vihmupidid ja käsitööriistad. Eesmärk on vahetada välja humanitaarabina saadud neli konteinerit vähemalt 1500-meetrise tulejoone kustutamiseks metsas ja maastikul. Samuti suurendab võimekust PÄA põhiautode, paakautode ja maastikusõidukite ning vabatahtlike päästekomandode tehnika.

Isikukaitsese vahendite ja esmaste käsitööriistadega komplekteeritud konteiner suursündmuste jaoks, et kaasata vähemalt 100 vabatahtlikku koos kolmepäevase varuga

Hetkel ei ole kaasatavate vabatahtlike varustus süsteemselt lahendatud. Nimelt on PÄA-s tagatud teatud varu isikukaitsese vahendite vabatahtlike riistamiseks, kuid suursündmuste lahendamisel, näiteks metsa- ja maastikutulekahjude ning rannikureostuse korral, puudub kompaktne tehniline lahendus töö- ja isikukaitsese vahendite tagamiseks. Vabatahtlike isikukaitsese vahendite konteiner annab edaspidi võimaluse reageerida päästesündmusele ühe tunni jooksul,

kusjuures reageerimispiirkond on terve Eesti. Seega on eesmärk soetada üks konteiner ning komplekteerida ja koondada isikukaitsevahendid, et tagada vabatahtlikele isikukaitsevahendite varu erinevateks suursündmusteks.

Punkt 2.4 „Merepääste ohutusvarustuse parendamine“

Kiivrid otsingu- ja päästetöödeks

Aja- ja asjakohane ning kvaliteetne professionaalne varustus on nii merepäästjate kui ka päästetavate seisukohast äärmiselt oluline – päästjast ei tohi saada päästetav. Kiiver on merepäästja varustuse vältimatu osa. Varustuse õigeaegne väljavahetamine vähendab riski, et merepäästja hukkub või saab vigastada kasutuskõlbmatu või puuduva varustuse tõttu.

Punkt 2.5 „Investeeringute kava muutmine“

Üldiselt muudetakse investeeringute kava vajaduse korral. Perioodidel 2007–2013 ja 2014–2020 olid peamised põhjused investeeringute kava muutmiseks 1) toetuse saaja ettepanek projekti muuta ja 2) lisaraha suunamine meetmesse tänu rakenduskava prioriteetse suuna teiste meetmete odavnemisele, mis andis võimaluse lisada investeeringute kavasse uusi projekte. Samast suunda hoitakse ka perioodil 2021–2027.

Investeeringute kava muudetakse vaid juhul, kui tekib vajadus arvata investeeringuobjekt (edaspidi *objekt*) kavast välja, lisada uus objekt või asendada objekt uuega. Kui objekt odavneb, jagatakse vabanenud raha ümber kallinenud või lisanimekirja objektidele, eelistades põhinimekirja kallinenud objekte. Sellisel juhul investeeringute kava ei muudeta.

Kui investeeringute kava objekt odavneb või kallineb, teavitab toetuse saaja sellest viivitamata RÜ-d. RÜ teavitab sellest RA-d kümne tööpäeva jooksul.

Lisaks sätestatakse, mida teha juhul, kui mõnda põhinimekirja objektidest ei ole võimalik täielikult või osaliselt soetada või ellu viia. Sellisel juhul peab investeeringute kavasse kantud elluviija teavitama sellest viivitamata RÜ-d ning vabanenud rahaga soetatakse või viiakse ellu lisanimekirja objektid. Ka sellisel juhul ei ole vaja investeeringute kava muuta, kuna uusi objekte ei lisata.

Samamoodi perioodiga 2014–2020 nähakse ette võimalus, mille kohaselt võib RÜ rahastada investeeringute kava põhi- ja lisanimekirja objekte osaliselt, arvestades projektideks saada-olevat vaba raha ja kavas märgitud piirsummat. Enne lisanimekirja objekti rahastamist võib RÜ pidada läbirääkimisi elluviijaga objekti eelarve ja tulemuste täpsustamiseks. RÜ peab täpsustatud objekti vastavuse investeeringute kavale kooskõlastama ka RA-ga.

Punkt 3 „Väljund- ja tulemusnäitajad ning nende sihttasemed“

Punktis 3 nimetatakse näitajad, mis aitavad mõõta eesmärkide saavutamist. Rakenduskava ja meetmete nimekirja tulemus- ja väljundnäitajad esitatakse projektide kaupa ning lisatakse nende algtasemed, sihttasemed aastateks 2024 ja 2027 ning selgitus. Tulemus- ja väljundnäitajate sisu ja aruandlustingimusi on detailselt kirjeldatud perioodi 2021–2027 näitajate metoodikas, mida haldab Rahandusministeerium.

Punkt 4 „Abikõlblikkuse periood ja elluviimise algus“

Projektid on abikõlblikud perioodil 10.02.2023–31.12.2029. Abikõlblikkuse perioodi lõpp-tähtaja määramisel arvestatakse perioodide 2007–2013 ja 2014–2020 struktuurivahendite rakendamise kogemusega. See tähendab, et kuigi perioodi 2021–2027 projektid on plaanis lõpetada varem, kehtestatakse abikõlblikkuse lõpptähtaeg eelneolus sama, mis on rakenduskavas. Põhjus on, et investeeringute kava koostatakse koos lisanimekirjaga, mida rahastatakse juhul, kui kõik põhinimekirja objektid on soetatud või ellu viidud ja eelarves on jääk või projektideks suunatakse lisaraha rakenduskava teistest meetmetest.

Punkt 5 „Koondeelarve“

Koondeelarve on 32 294 118 eurot, sealhulgas ÜF-i toetus 27 925 440 eurot ja riiklik kaasfinantseering 4 368 678 eurot. Opereerimiskulud ja muud püsikulud tagatakse PÄA ja PPA eelarvest.

Tabel 1. PÄA ÜF-i rahast soetatava põhinimekirja objekti keskmine aastane eeldatav püsikulu, mis hõlmab hooldust, kindlustust ja ülevaatus

Objekt	Kogus	Püsikulu aastas (eurodes)	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Päästesõiduk (põhiauto)	42	4000	0	4000	168 000	168 000	168 000	168 000	168 000	168 000	168 000
Keskkonna- hoidlik päästesõiduk	1	4000	0	0	0	0	4000	4000	4000	4000	4000
Mobiilne juhtimis- keskkond	1	6350	0	0	6350	6350	6350	6350	6350	6350	6350
Helikopteri konteiner- veebassein	1	350	0	350	350	350	350	350	350	350	350
Riskikommu- nikatsiooni veebisaidi olevalmis.ee arendus	1	19 500	0	0	0	19 500	19 500	19 500	19 500	19 500	19 500
Kokku	46	34 200	0	4350	174 700	194 200	198 200	198 200	198 200	198 200	198 200

Projektide raames soetatavat varustust ja vahendeid hoiustatakse päästkeskustes kehtiva üldkorra kohaselt, milles on kehtestatud vajalikud tingimused nende säilitamiseks, hooldamiseks ja kompleksuse tagamiseks. Hoolduse eest vastutavad päästkeskuste haldusteenistused. Rüürihangete tulemusena sõlmivates raamlepingutes lepivad kokku tingimused päästesõidukite ja -varustuse garantiiaegseks remondiks, korraliseks hoolduseks ja erakorraliseks remondiks. Pärast päästesõidukite üleandmist viiakse läbi kasutajakoolitused, milles on teemadena ette nähtud sõidukite korrashoid ja kasutajate sooritatav igapäevane tehniline hooldus, et tagada sõiduki asjatundlik ja jätkusuutlik kasutamine.

Tabel 2. PPA ÜF-i rahast soetatava põhinime kirja objekti keskmine aastane eeldatav püsikulu, mis hõlmab hooldust, kindlustust ja ülevaatus

Objekt	Kogus	Püsikulu aastas (eurodes)	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Ohutus- ja päästevarustuse eluea tagamine (alates 2025, kolm aastat)	–	12 000	0	0	12 000	12 000	12 000	0	0	0
Helikopterite Agusta Westland 139 tehnilise varustuse komplekt	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vabatahtlik merepääste / isikukaitsevahendid	147	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Merepäästehoone	15	400	0	6000	6000	6000	6000	6000	6000	6000
Tormiülikond	500	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mereohustusstendid	50	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Kokku	714	12 400	0	6000	18 000	18 000	18 000	6000	6000	6000

Projekti raames soetatavat varustust ja vahendeid hoiustatakse kehtiva üldkorra kohaselt, milles on kehtestatud vajalikud tingimused nende säilitamiseks, hooldamiseks ja kompleksuse tagamiseks. Otsingu- ja päästetööde kaamerad on PPA lennusalgas. Riigihangete tulemusena sõlmitavates (raam)lepingutes lepatakse kokku tingimused varustuse ja vahendite garantiiaegseks remondiks, korraliseks hoolduseks ja erakorraliseks remondiks.

Punkt 6 „Kulude abikõlblikkus“

Abikõlblike ja abikõlbmatute kulude kindlaks määramisel lähtutakse ühendmäärusest.

Punktis 6.2 täpsustatakse, et abikõlblikud on ka investeeringute kavas nimetatud objektide ning päästesõidukite ja päästevahendite kasutuselevõtuga seotud personali koolituskulud. Täpsemalt loetletakse veebisaidi olevalmis.ee arendamisega seotud kulud.

Punkt 7 „Toetuse maksmise tingimused ja kord“

Toetust makstakse ühendmääruse § 27 lõike 1 punkti 1 alusel. Kuna riigiasutused saavad kuludeks enne toetuse saamist käibevahendeid riigieelarve seaduse alusel, on nende vahendite taastamiseks vaja võimalikult kiiresti esitada RÜ-le maksete saamiseks vajalikud dokumendid, et abikõlblikud kulud saaks omakorda lisada Euroopa Komisjonile esitatavasse maksetaotlusse. Kui kalendrikuus makseid ei tehta, siis nullireaga dokumente esitada ei tule.

Punkt 8 „Elluviija õigused ja kohustused“

Lisaks eelnõus sätestatule kohaldatakse elluviijale ühendmääruse §-des 10–11 toetuse saajale sätestatud kohustusi. Muu hulgas tuleb pöörata erilist tähelepanu riigihangete seaduse järgimisele. Elluviija peab esitama RÜ-le tähtajaks nõutud teabe ja aruanded ning seirama järjepidevalt projekti tulemus- ja väljundnäitajate saavutamist. Elluviija peab tagama projekti

eesmärkide elluviimise ja investeeringute kava objekti eeldatava funktsionaalsuse kokkulepitud eelarve kohaselt ning saavutama eelnõus sätestatud tulemused. Kuna projekti elluviimiseks kavandatud riigihanked viiakse läbi paralleelselt, on oluline, et elluviija teavitab viivimata RÜ-d objekti odavnemisest või kallinemisest või muudest olulistest asjaoludest, mis võivad mõjutada projekti elluviimist.

Lisaks esitatakse Vabariigi Valitsuse 12. mai 2022. aasta määruse nr 54 „Perioodi 2021–2027 ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide vahendite andmisest avalikkuse teavitamine“ (edaspidi *teavitamismäärus*) § 2 lõike 3 nõue, mis kordab ühissätete määruse artikli 50 lõike 1 punkti e nõuet korraldada üldsusele teavitusüritus, kui projekti kogumaksumus on üle kümne miljoni euro. Teavitusürituse peab korraldama koos Euroopa Komisjoni ja korraldusasutuse esindajatega. Elluviija võtab selleks vähemalt kolm kuud enne teavitusüritust ühendust RA-ga, kes omakorda teavitab korraldusasutust, kelle kaudu kaasatakse ka Euroopa Komisjoni esindajad. Teavitamismääruses on teavitusürituse korraldamiseks toodud minimaalsed nõuded, mis peavad olema täidetud, et tagada toetatu läbinähtavus. Elluviijale pannakse ka selliste nõuete täitmise kohustus. Koolitusi, seminare, konverentse ja muid teavitusüritusi korraldatakse võimalusel keskkonnahoidlike sündmuste juhendi⁴ järgi.

Punkt 9 „Toetuse kasutamise kohta aruannete esitamine“

Punktis 9 sätestatakse vahearuanete ja lõpparuande esitamise kohustus ja tähtpäevad ning aruannetes puuduste esinemise korral nende menetlemise kord. Korrapärased aruanded aitavad jälgida projektide edenemist ja tulemuste saavutamist ning võimaldavad vajadusel juhtida tähelepanu puudustele ja teha elluviimises õigeaegseid muudatusi. Projekti vahearuandega antakse muu hulgas ülevaade projektide elluviimisega kaasnevatest riskikohtadest ja sellest, mida elluviija kavatses ette võtta nende avaldumise ennetamiseks, või tehakse ettepanek muuta käskkirja.

Punkt 10 „Finantskorrektsioon ja toetuse tagasinõudmine“

Punktis 10 viidatakse finantskorrektsiooni otsuste ja tagasimaksete tegemise reeglistikule.

Punkt 11 „Vaidemenetlus“

Punktis 11 nimetatakse RA ja RÜ otsuse või toiminguga vaide menetleja.

Punkt 12 „Käskkirja rakendamine“

Punktis 12 sätestatakse, et eelnõu rakendatakse tagasiulatuvalt 1. veebruarist 2023. aastal.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on vastavuses Euroopa Liidu õigusega.

Eelnõu koostamisel on arvestatud järgmiste Euroopa Liidu õigusaktidega:

- 1) ühissätete määrus;
- 2) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. juuni 2021. aasta määrus (EL) 2021/1058, mis käsitleb Euroopa Regionaalarengu Fondi ja Ühtekuuluvusfondi⁵.

⁴ Keskkonnaministeerium 2022. [Keskkonnahoidlike sündmuste juhend](#).

⁵ [ELT L 231, 30.06.2021, lk 60–93](#).

4. Eelnõu mõjud

Eluea ületanud sõidukid ei ole töökindlad, suureneb remondikulu ja väheneb reageerimisvõime päästesündmustele. Kuna põhiautodega lahendatakse enamik päästesündmuseid ja ametkondlike abivajadusi, on mõju väga suur PÄA päästeteenustele ning laiemalt kliendile ehk abivajajale ja ühiskonnale, sealhulgas kliimamuutustega kohanemisel. Amortiseerunud põhiautode väljavahetamiseta ei suuda PÄA tagada päästevõrgustiku toimimist ja päästeteenuste osutamist. Amortiseerunud päästesõidukite väljavahetamisel suudab PÄA tagada päästevõrgustiku ja abi osutamise ning päästetööd muutuvad ohutumaks. Soetatav kaasaegne tehnika võimaldab päästesündmuseid lahendada ohtlikku töökeskkonda sisenemata, näiteks külmõikeseadme kasutamisega sisetulekahjude kustutamisel. Keskkonnanahoidliku põhiauto prototüübi soetusega ja kasutuskogemuse alusel valmistume aastaks 2032, kui on eluea lõppemise tõttu vaja vahetada välja 44 põhiautot. Tänu prototüübi testimisele on PÄA-l 2032. aastaks vajalik kasutuskogemus ja ettekujutus sõidukite päästeteenistuses kasutamiseks. Reaalse kasutuskogemusega on suure koguse põhiautode kasutuselevõtt risk, mis võib mõjutada päästeteenuste osutamist ja päästevõrgustiku toimimise tagamist.

Konteiner-veebasseini soetusega tõhustatakse üle Eesti metsa- ja maastikutulekahjude õhust kustutamist. Kiire, asjakohane ja pädev reageerimine ning kustutustööde alustamine aitab vähendada tulekahjude keskkonna- ja majanduskahju. Kui jätta helikopteri konteiner-veebasseini soetamata, kaotame aega suuremate tulekahjude tõhusal lokaliseerimisel, mis toob kaasa suurema keskkonna- ja majanduskahju ning vähendab elupäästvat võimekust, sest metsa- ja maastikutulekahjude kustutamiseks kasutatakse samal ajal põhiautot ja päästevarustust.

Amortiseerunud juhtimiskeskonna kasutamise korral halveneb kriisijuhtimise võimekus ja operatiivsus ning seetõttu väheneb PÄA suutlikkus juhtida suuremahulisi päästesündmuseid ja muid kriise. Uue mobiilse juhtimiskeskonnaga parandatakse PÄA operatiivset valmisolekut staabitööks erinevates kriisides. Päästetöö või hädaolukorra juhile ja vajalikele koostööpartneritele tagatakse ilmastiku eest kaitstud mobiilsed töökohad ning vajalik juhtimiskeskonnas suuremahuliste päästetööde või kriiside juhtimiseks. Mobiilse juhtimiskeskonna kasutus loob eeldused kriisi kiiremaks ja tõhusamaks lahendamiseks ning kahjude vähendamiseks. Mobiilne juhtimiskeskond võimaldab alustada tulemusliku juhtimisega senisest kiiremini. Mobiilset juhtimiskeskonda on võimalik kasutada ka teiste asutuste juhivate kriiside või hädaolukordade lahendamiseks. Mobiilse juhtimiskeskonna soetusega parandatakse PÄA valmisolekut kriisi- ja julgeolekuolukordade lahendamiseks, samuti metsa- ja maastikupõlengute ning looduskatastroofide efektiivsemaks lahendamiseks.

Riskikommunikatsiooni veebisait olevalmis.ee pakub praegu üksnes piiratud käitumisjuhiseid hädaolukordadeks, hõlmamata lisatööriistu, nagu kaardirakendus, ohupilt, ohuolukorra kirjeldus, kliimamuutuste teaduslik tõestus, kogukonnale ja korteriühistutele mõeldud käitumisjuhised, kuidas tegeleda hädaolukorras haavatavamate sihtrühmadega, näiteks üksi elavad eakad ja erivajadusega inimesed, ning vastumeetmed, mis võiksid arendustööde tulemusel koosmõjus pakkuda elanikele tervikpildi sellest, millisteks ohtudeks ja kuidas tuleks iseseisvalt valmistuda.

Merel hättasattunute hulk on kliimamuutuste mõjul kasvamas. On äärmiselt oluline reageerida igale teatele kohe ja asjakohaselt, sest kiiresti muutuvates oludes kasvab otsingupiirkond ning sellega otsinguaeg ning otsingujõu ja kütuse hulk. Samal ajal kahaneb abivajaja ellujäämislootus. Helikoptrite tehnika uuendamine aitab aegkriitilisi otsingu- ja päästetöid

tõhustada. Otsinguaeg lüheneb, kuna uued seadmed toetavad helikopteri meeskonda abivajaja kiiremal leidmisel.

Merepäästevarustuse ja -tehnika uuendamine ning varustusele heade hoiustamistingimuste loomine tagab merepäästjate kiirema reageerimisvõime otsingu- ja päästejuhtumitele. Kaasaegselt varustatud meeskondade võimekus on suurem ning otsingu- ja päästetööd turvalisemad nii merepäästjatele kui ka päästetavatele. Vabatahtlikele merepäästjatele soetatakse varustuse hoiustamiseks soojustatud moodulhooned, mis on planeeritud töötama taastuvenergiaga. Sellega hoitakse kokku elektrienergiat ja pikendatakse varustuse eluiga. Iga pikaks veninud otsingu- ja päästejuhtum tähendab kahju keskkonnale ja võimalikke inimkaotusi. Eesmärk on lühendada otsingutele kuluvat aega ning sellele aitab kaasa varustuse ja tehnika uuendamine.

Ennetuskampaania abil väheneb võimalike hättasattunute arv ning sellega otsingu- ja päästetööde vajadus.

5. Eelnõu kooskõla valikukriteeriumitega

Kõik projektid on vastavuses rakenduskava seirekomisjoni kinnitatud perioodi 2021–2027 vastavus- ja valikukriteeriumitega⁶.

5.1. Eelnõu mõju projektide eesmärkide saavutamisele

Eelnõu mõju on kirjeldatud seletuskirja punktis 4.

5.2. Eelnõu põhjendus

Eelnõu eesmärgi ja vajalikkuse ning projektide põhjalik kirjeldus on esitatud seletuskirja punktides 1 ja 2.

5.3. Kulutõhusus

Eelarve planeerimisel lähtutakse varasematest kogemustest sama tüüpi kuludega. PÄA planeeritavad soetused on üldjuhul spetsiifilised ja nende tootjate hulk ei ole suur. Soetuse spetsiifilisuse tõttu eeldab täpsete pakkumuste koostamine mahukat tööd, mistõttu on praktika näidanud, et eelpakkumised või varasemate analoogsete soetuste maksumused ei vasta alati lõplikule riigihankes kujunenud maksumusele.

Päästesõidukid

Amortiseerunud põhiautode väljavahetamisega hoitakse võimekust ja tasuvusarvutust ei ole seetõttu mõistlik teha. Amortiseerunud põhiautode väljavahetamisega vähenevad remondikulud, sest ei ole vaja teha suuri remondi- ja kaasajastamistöid. Kogemus näitab, et üle 15-aastase põhiautoga kaasneb oluliselt suurem remondikulu, mille maksumust on väga keeruline hinnata.

⁶ Seirekomisjoni kinnitatud dokumendid „2021-2027 valikukriteeriumid 31.05.2022“ ja „2021-2027 valikumethodika 31.05.2022“ on [Riigi Tugiteenuste Keskuse veebilehel](#).

Näited eluea ületanud põhiauto remondivajadustest:

- alusauto raamid korrodeeruvad läbi – neid on keeruline hooldada, kuna lihtne ligipääs puudub;
- alusauto pidurisüsteemid vajavad täielikku vahetamist;
- pealisehituse kattedetailid vajavad uuesti liimimist – need on aastatega lahti vibreerinud;
- pealisehituse korrodeeruvast materjalist konstruktsioonid korrodeeruvad läbi;
- pumbasüsteemi kapitaalremont ja osa süsteemide, näiteks vahusüsteemide väljavahetamine;
- süsteemide lisamine, et tagada kaasaegne päästeteenus.

Heiteta põhiauto hinda on raske prognoosida, kuna alusautod tulid müüki 2021. aastal ja hind on eeldatavalt kahekordne võrreldes praegu turul olevate autodega. Samuti ei ole veel teada, milliseid lisaseadmeid on põhiautole vaja paigaldada, et tagada vähemalt praegune funktsionaalsus, näiteks pumba käitus. Heiteta põhiauto soetusega kaasneb umbes 160 kW kiirlaadija paigaldus päästekomandos.

Merepääste

Merepäästevahendite puhul on arvestatud, et 33 MTÜ-st lepingu poolt teevad aktiivselt ennetus- ja reageerimistööd ning taotlevad PPA-lt vajalike vahendite kasutusse andmist.

Ennetuskampania „Päästevestistendid väikesadamatesse“, mille eesmärk on varustada vee peal liiklejaid juhendi ja päästevestidega, viiakse ellu ja stendide eluiga tagatakse 50 väikesadamasse üle kogu Eesti.

Helikopterite otsingu- ja päästekaamerad

PPA viis 2020.–2021. aastal läbi helikopterite modifitseerimise turu-uuringu, kuhu olid kaasatud Airborne Technologies GmbH, Heli-One (Norway) AS ja teised. Lisaks funktsionaalsusele olid turu-uuringus fookuses näiteks toodete sertifikaadid, paigaldamise sertifitseerimine ja vastavus Euroopa Liidu Lennundusohutusameti nõuetele ning ühilduvus Agusta Westland 139 süsteemidega, millega ei kaasneks ressursimahukat projekteerimistööd.

Hinna arvestamisel on arvestatud, et edasised hooldus- ja remondikulud kaetakse PPA eelarvest.

5.4. Elluviija suutlikkus projekte ellu viia

Projektide elluviijaid on kaks: PPA ja PÄA. PPA on politsei ja piirivalve seaduse kohaselt täidesaatva riigivõimu institutsioon, mis kuulub Siseministeeriumi valitsemisalasse ning mille üks põhiülesanne on sama seaduse § 3 lõike 1 punktide 4 ja 5 kohaselt merel otsingu- ja päästetööde korraldamine. See haakub projektidega eelnõu punktides 2.2 ja 2.4.

PÄA kuulub samuti Siseministeeriumi valitsemisalasse ja tema ülesanded on päästeseaduse § 5 lõike 1 alusel muu hulgas päästetöö tegemine maismaal ja siseveekogudel ning hädaolukorras valmistumine ja selle lahendamise tagamine hädaolukorra seaduse alusel. Projektid, mille viib ellu PÄA, on eelnõu punktides 2.1 ja 2.3. Projekt 2.3 viiakse ellu juhul, kui investeringute kava põhinimekirja objektid odavnevad või sekkumisse suunatakse lisaraha.

5.5. Eelnõu kooskõla strateegia „Eesti 2035“ aluspõhimõtete ja sihtidega

Regionaalareng

Projektid on riigiülesed ja seega ei panustata otseselt ühegi konkreetse regiooni arengusse, vaid riigi päästevõimekuse kasvu üldiselt. Võib möönda, et teatav regioonipõhine jaotus on eelnõu punktis 2.1, mille otsene sihtrühm on inimesed, kes elavad metsa ääres ja on metsa- ja maastikutulekahjudest vahetumalt mõjutatud, ehk maapiirkondade rahvastik (ca 30% elanikkonnast ehk 400 000 inimest). Päästeasutuse tegevuse, sealhulgas võimekuse planeerimise põhialuseks on päästeseaduse § 2 lõike 3 alusel piirkondlikud ohutegurid ehk piirkondlikud erivajadused. Ohuteguriks peetakse isikut, nähtust, protsessi, objekti või muud näitajat või nende koosmõju, mille piirkondliku paiknemise ja esinemissageduse põhjal võib pidada tõenäoliseks ohu teket.

Et päästeautosid tõhusalt kogu nende eluea kasutada, suunatakse uuemad päästeautod suurema töökoormusega päästekomandodesse. Sealt liiguvad vanemad päästeautod omakorda väiksema töökoormusega päästekomandodesse ja lõpuks vabatahtlikesse päästekomandodesse, kus on kõige väiksem töökoormus. Sellise üleriigilise rotatsiooniga soovib PÄA kasutada päästeautosid võimalikult tõhusalt. Päästeautode rotatsioon sõltub võimalikest investeeringutest PÄA autoparki. Praktikas ametlike strateegiaid, mille alusel tehnikat päästekomandosse suunatakse või hiljem sealt teise roteeritakse, ei ole.

Merepäästevarustuse suunamisel reageerimispunktidesse lähtutakse samuti riigi päästevõimekusest kui tervikust. PPA-ga sõlmitud tsiviilõigusliku lepingu alusel tegeleb merepääste ja mereabiteenuse osutamise 33 vabatahtliku merepääste MTÜ-d. Need MTÜ-d kasutavad 45 reageerimispunkti Eesti rannikul ja piiriveekogudel üldjoontes kohtades, kus riigi päästeüksus on kaugel.

PPA peadirektori 13. veebruari 2023. aasta käskkirja nr 1.1-1/19 „Merepääste- ja ennetustöö osalevatele mittetulundusühingutele riigivara võõrandamise ja kasutamise ning muud tööde korraldamisega seotud kulutuste hüvitamise ja toetuste määramise korra kinnitamine ja komisjoni moodustamine“ alusel antakse soetatavad vahendid vabatahtlikele kasutada. Tagades selliselt üle-eestilise vabatahtlike merepäästjate ühtlase varustatuse isikukaitselahenditega ja varustuse asjakohased hoiustamis- ja hooldustingimused, soodustatakse vabatahtlike üksuste kiiremat reageerimist ohuolukordadele ning suurendatakse merepääste ohutust ja vabatahtlike merepäästjate motivatsiooni. Moodulhoonete paigutamise erinevatesse piirkondadesse luuakse tugipunktid ka riiklikule päästele nii merepääste kui ka muude sündmuste lahendamisel. Paraneb nii mere- kui ka üldine turvalisus, kuna vabatahtlikud merepäästjad osalevad aktiivselt ka kogukondade igapäevaelus.

Siiani on saadud rahalised vahendid moodulhoonete soetamiseks Vilsandi, Abruca ja Ruhnu saarele. Vabatahtliku merepääste MTÜ-d, kellel on oma hoone või rendiruumid, asuvad näiteks Toilas, Kaberneemes ja Haapsalus.

Rahulolunäitajaid nende piirkondade kohta ei saa välja tuua, aga kuna projektidega suurendatakse inimeste turvatunnet, aitab see kaudselt kaasa elukeskkonnaga rahulole projektide piirkondades, st metsa- või merepiirkonna ääres asuvatel aladel, kuna maandatakse riske, mida muudes piirkondades ei ole, näiteks metsa- ja maastikutulekahjud ning mereõnnetused.

Keskkonnahoid ja kliima

Projektid mõjutavad otseselt ja positiivselt keskkonnahoidu ning aitavad kohaneda kliimamuutustega.

Soetatav mitmeotstarbeline päästetehnika suurendab PÄA ja PPA võimekust reageerida metsa- ja maastikutulekahjudele, mis on põhjustatud üldisest kliimasoojenemisest, lumikatte vähenemisest ning kuuma- ja põuaperioodidest. See aitab omakorda vähendada hädaolukordadest tingitud reostuskoormust keskkonnale ja ohtu inimeste tervisele.

Kliimamuutused võivad põhjustada järgmisi hädaolukordi: ulatuslik metsa- või maastikutulekahju, üleujutus tiheasustusalal, raskete tagajärgedega torm, sealhulgas merel, paljude inimeste tervisekahjustused või hukkumine jää tekkimisel või lagunemisel, epideemia ning erakordselt külm või kuum ilm.

Uuringud⁷ näitavad, et kliimamuutuste tõttu suureneb hädaolukordade esinemise sagedus ja ulatus, mistõttu on oluline arendada päästeressursse ja -võimekust reageerida kliimamuutustega seotud eriliigilistele hädaolukordadele. Kaasaegne tehniline baas ja varustatus võimaldavad õnnetuste korral suurendada päästevõrgustiku valmisolekut ja võimekust teha eriliigilisi päästetöid ning vähendada päästetöödel õnnetuse kõrvaldamiseks kuluvat aega. Seetõttu aitab päästevõrgustiku tehnilise võimekuse paranemine säilitada õnnetuste korral looduskeskkonda ja minimeerida kahju.

Võrdsed võimalused ja sooline võrdõiguslikkus

Projektide mõju võrdsete võimaluste loomisele võib pidada positiivseks, sest kaasaegne tehniline baas ja varustatus võimaldavad õnnetuste korral suurendada päästevõrgustiku valmisolekut ja võimekust teha eriliigilisi päästetöid ning vähendada päästetöödel õnnetuse kõrvaldamisele kuluvat aega ka hajaasustusega või raskesti ligipääsetavates piirkondades. Päästevõrgustiku tehnilise võimekuse parandamine aitab ühtlustada päästeteenuste kättesaadavust ning seeläbi luua võrdsed võimalused erinevatele isikutele ja rühmadele.

Mõju soolisele võrdõiguslikkusele on positiivne. Tormitülikondade soetamisel arvestatakse, et vabatahtlike hulgas on nii mehi kui ka naisi ja tagatakse sobiva varustuse kättesaadavus nii meestele kui ka naistele.

Ligipääsetavus

Uue tehnikaga kaasnevad ka näiteks uued kaasaegsed kustutusseadmed, tänu millele on päästetööde kõrvalmõju oluliselt väiksem, näiteks on külmlõikeseadet-kustutussüsteemi Coldcut Cobra kasutades väiksem veekulu, sealhulgas tekib vähem veekahju varale.

Veebisaidi olevalmis.ee sisu arendamisel järgitakse ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministri 28. veebruari 2019. aasta määrust nr 20 „Veebilehe ja mobiilirakenduse ligipääsetavuse nõuded ning ligipääsetavust kirjeldava teabe avaldamise kord“.

⁷ Näiteks Tartu Ülikool, Eesti Maaülikool, Sisekaitseakadeemia, Norra Linna- ja regionaaluringute Instituut 2015. [Kliimamuutuste mõjude hindamine ja kohanemismeetmete väljatöötamine planeeringute, maakasutuse, inimestervise ja päästevõimekuse teemas \(KATI\). Lõpparuanne.](#)

6. Käskkirja rakendamine

Käskkirja rakendatakse tagasiulatuvalt 1. veebruarist 2023. aastal, mil alustati projektide ettevalmistamisega. Ühendmääruse § 15 lõike 1 punkti 2 kohaselt peab projekti abikõlblikkuse periood jääma vahemikku 1. jaanuarist 2021. aastal kuni 31. detsembrini 2029. aastal. Projekti elluviimine algab käskkirja punkti 4.2 kohaselt siis, kui kuulutatakse välja riigihange. Esimene riigihange kuulutati välja 10. veebruaril 2023. aastal. Käskkirja rakendatakse sellest kuust alates.

7. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitatakse eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile, Keskkonnaministeeriumile, Sotsiaalministeeriumile, Riigi Tugiteenuste Keskusele ning e-posti teel arvamuse avaldamiseks Euroopa Komisjonile ja rakenduskava seirekomisjonile.

Lisa. Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga ja puuetega inimeste õiguste konventsiooniga arvestamise kontroll-leht